

महत्वाचे परिपत्रक -

जा.क्र.सीपीएस/जैकीना/मा.सू/२०१३-१४/६५/गुनि-५/२०१३

कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे - ४११ ००१

दिनांक - १३ मे, २०१३

प्रति,

१. विभागीय कृषि सहसंचालक------(सर्व)
२. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी -----(सर्व)
३. कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद------(सर्व)

विषय - सन २०१३-१४ साठी विविध केंद्र / राज्य पुरस्कृत योजनांतर्गत जैविक कीडनाशके, फेरोमोन ट्रॅप्स, ल्युअर्स, परोपजीवी / परभक्षी मित्रकीडे यांचे पुरवठ्याबाबत मार्गदर्शक सूचना...

संदर्भ - १. शासन निर्णय क्र. सीपीएस २०१०/प्र.क्र.५८/१७ अ, दिनांक ९ मार्च, २०१०

२. शासन निर्णय क्र. सीपीएस २०१०/प्र.क्र.५८/१७ अ, दिनांक १७ ऑगस्ट, २०१०

३. शासन निर्णय क्र.

सीपीएस २०१०/प्र.क्र.५८/१७ अ, दिनांक ३० जुलै, २०११

४. शासन पत्र क्र. सीपीएस २०१०/प्र.क्र.५८/१७ अ, दिनांक ८ ऑगस्ट, २०११

संदर्भिय शासन निर्णय दि. ९ मार्च २०१० अन्वये राज्यात कृषि विभागामार्फत राबविण्यात येणा-या विविध केंद्र / राज्य पुरस्कृत योजनांतर्गत अनुदानावर जैविक कीडनाशके, फेरोमोन ट्रॅप्स व ल्युअर्स, परोपजीवी/परभक्षी कीडे यांचा तालुकापातळीपर्यंत पुरवठा करण्यासाठी महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ, मुंबई व महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला यांची पुरवठा संस्था म्हणून शासनाने नियुक्ती केली आहे. तसेच सदर शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार शासकीय जैविक कीडनियंत्रण प्रयोगशाळांकडील उत्पादीत ट्रायकोडर्मा व्हीरीडी, स्युडोमोनस फ्ल्युरोसन्स, बिव्हेरिया बॅसियाना व व्हर्टिसिलियम लेकॅनी या जैविक कीडनाशकांचा थेट पुरवठा करण्यास मान्यता देण्यात आलेली आहे. ट्रायकोडर्मा व्हीरीडी व परोपजीवी /परभक्षी मित्रकीडे यांचा थेट पुरवठा कृषि विद्यापीठामार्फत परीपत्रकातील दरानेच करण्यात येईल.

शासन निर्णय दि. १७ ऑगस्ट २०१० नुसार राज्यातील ज्या कृषि विज्ञान केंद्रांकडे केंद्रीय कीटकनाशक मंडळाचे नोंदणी प्रमाणपत्र व उत्पादन परवाना आहे, त्यांना शासकीय योजनांमध्ये जैविक कीटकनाशकांचा थेट पुरवठा करण्यास परवानगी देण्यात आलेली आहे. तसेच दि. ३० जुलै २०११ च्या शासन निर्णयानुसार महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई यांची पुरवठा संस्था म्हणून शासनाने नियुक्ती केली आहे..

सन २०१३-१४ मध्ये राज्यात कृषि विभागामार्फत राबविण्यात येणा-या विविध केंद्र/राज्य पुरस्कृत योजनांतर्गत पीक संरक्षणासाठी शेतक-यांना अनुदानावर पुरविण्यात येणा-या जैविक कीडनाशके, फेरोमोन ट्रॅप्स व ल्युअर्स, परोपजीवी / परभक्षी कीडे यांचे तालुकास्तरापर्यंत पुरवठ्याकरीता पॅकीगनिहाय दराना मान्यता देण्यात येत आहे. सोबत **दरपत्रक** सहपत्रीत केले आहे (**प्रपत्र-१**). सदर दर हे शासन मान्य पुरवठा संस्थांना तालुकास्तरापर्यंत पुरवठ्यासाठी लागू राहतील. महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला यांचे स्वतःचे उत्पादन युनिट असून त्यांचेकडून ट्रायकोडर्मा व्हीरीडी या जैविक कीडनाशकाचा पुरवठा करण्यात येईल. महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ, मुंबई, व महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई, ट्रायकोडर्मासह सर्व जैविक कीडनाशके, फेरोमोन ट्रॅप्स व ल्युअर्स, परोपजीवी/परभक्षी मित्रकीडे यांचा पुरवठा करतील.

संदर्भिय शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार जैविक कीडनाशके, फेरोमोन ट्रॅप्स व ल्युअर्स, परोपजीवी/परभक्षी कीडे यांच्या पुरवठ्याबाबत खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत.

अ) मागणी नोंदविण्याची कार्यपध्दती :

१) सन २०१३-१४ करीता जैविक निविष्टांचे दर निश्चित करण्यात आले असून ते या परीपत्रकासोबत सहपत्रीत करण्यात आले आहेत. सदरचे दर सन २०१३-१४ करिता लागू राहतील.

- २) जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी संबंधीत जिल्ह्यासाठी विविध केंद्र/राज्य पुरस्कृत योजनांच्या मार्गदर्शक सुचनांत दर्शविलेल्या मंजूर घटकनिहाय भौतिक/आर्थिक लक्षांकानुसार व तांत्रिक मार्गदर्शक सुचनांनुसार वरील नमुद केलेल्या निविष्टांची योजनानिहाय संकलीत मागणी दि. ८ ऑगस्ट २०११ च्या शासन निर्णयानुसार गठीत केलेल्या जिल्हास्तरावरील जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचे अध्यक्षतेखालील समितीकडे नोंदवावी. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी / कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचेकडून प्राप्त होणा-या संकलित मागणीस मान्यता देण्याबाबतची कार्यवाही सदर समितीद्वारे करावी. समितीने मंजूरी दिल्यानुसार निविष्टांची मागणी सविस्तर पुरवठा आदेशाद्वारे थेट पुरवठा संस्थांकडे करावी. (मागणी प्रपत्राचा नमुना **प्रपत्र -४ (अ)** सोबत जोडला आहे.) याबाबत आयुक्तालयाचे पत्र क्र. २६८, गुनि-५, दि. १६ ऑगस्ट २०११ चे अवलोकन करावे.
- ३) जैविक औषधांचा वापर योग्य पध्दतीने होण्याचे दृष्टीने केंद्रीय कीटकनाशक मंडळ व नोंदणी समिती यांनी नोंदणी पत्रांसोबत प्रमाणित केलेल्यानुसार लिफलेट्समधील शिफारसीआधारे तसेच कृषि विभागाच्या पीक संरक्षण शिफारसी पुस्तिकेच्या आधारे पिकावरील कीड / रोगनिहाय व जैविक औषधनिहाय त्यांची मात्रा दर्शविणारा तपशिल सोबत सहपत्रीत केला आहे (**प्रपत्र-३**). या व्यतिरिक्त राज्यांतर्गत कृषि विद्यापीठांच्या संयुक्त संशोधन समितीने (जॉइंट एंग्रेसको) मान्य केलेल्या शिफारशी विचारात घेण्यास हरकत नाही. एखाद्या अपवादात्मक परिस्थितीत स्थानिक परिस्थितीनुरूप कीड/रोगाच्या अनुषंगाने, निविष्टा उपलब्धतेच्या अनुषंगाने जिल्हा मासीक चर्चासत्रात कृषि विद्यापीठांनी दिलेल्या सल्ल्यानुसार तशा लेखी शिफारसी घेऊन जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी /कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना सदर शिफारशीचा अवलंब करता येईल. कोणत्याही परिस्थितीत शिफारस केलेल्या मात्रेनुसार, शिफारस केलेल्या पिकांसाठी व शिफारस केलेल्या कीड / रोगांसाठी वापर होईल याची दक्षता घ्यावी. याबाबत खात्री करण्याचे दृष्टीने आपल्या सुलभतेसाठी सदर तपशील सोबत देण्यात आला आहे.
- ४) सदर मान्यतेनंतर संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी / कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी जिल्हास्तरावरील समितीच्या मान्यतेप्रमाणे प्रथमतः ज्या शासकीय जैविक कीडनियंत्रण प्रयोगशाळांकडे केंद्रीय कीटकनाशक मंडळाचे वैध नोंदणी प्रमाणपत्र व वैध उत्पादन परवानाधारक आहे. अशा शासकीय प्रयोगशाळांकडे **ट्रायकोडर्मा व्हीरीडी, स्युडोमोनस फ्ल्युरोसन्स, बिव्हेरिया बॅसियाना व व्हर्टीसिलियम लेकॅनी** यांची मागणी नोंदवावी, जर शासकीय प्रयोगशाळांकडून ट्रायकोडर्मा, स्युडोमोनस, बिव्हेरिया व व्हर्टीसिलियमचा पुरवठा होऊ शकत नसेल तर कृषि विद्यापीठ व महाबीज अकोला यांचेकडे मागणी नोंदवावी. त्यानंतर कृषि विज्ञान केंद्र, दुर्गापूर, जि. अमरावती; कृषि विज्ञान केंद्र , खरपुडी, जि. जालना व तद्नंतर महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ/महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ या शासन मान्य पुरवठा संस्थांकडे पुरवठा आदेश देण्यात यावेत. ट्रायकोडर्मा व स्युडोमोनसच्या मागणीनुसार जिल्हास्तरावरील समितीच्या सभेमध्ये मान्यता घेऊन पुरवठ्याबाबत कार्यवाही करावी. परोपजीवी/परभक्षी मित्रकीटकांची मागणी कृषि विद्यापीठांकडे नोंदवावी, त्यांचेकडे उपलब्ध नसल्यास शासन मान्य पुरवठा संस्थेकडे मागणी नोंदवावी. तसेच इतर जैविक कीटकनाशकांच्या पुरवठ्यासाठी वरील शासन मान्य पुरवठा संस्थांकडे सविस्तर पुरवठा आदेश देण्यात यावेत.
- ५) जैविक औषधे अत्यंत संवेदनशील असतात व त्यांची कालबाह्य होण्याची मर्यादा अल्प असल्याने जिल्ह्यासाठी मंजूर कार्यक्रमांच्या भौतिक व आर्थिक मर्यादांचे अधिन राहून **प्रत्यक्ष गरजे इतकीच मागणी नोंदवावी** जेणेकरून साठा कालबाह्य होणार नाही. मागणी नोंदविणा-या अधिका-यांची ही सर्वस्वी जबाबदारी राहिल याची नोंद घ्यावी. तसेच, मागणी नोंदविताना ती केवळ तांत्रिक नावानेच नोंदवावी, ब्रॅन्ड नेमचा आग्रह कोणत्याही परिस्थितीत धरू नये.
- ६) जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी/कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद/विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी जैविक कीटकनाशकांच्या पुरवठ्याचा अहवाल प्रपत्र -४ (ब) नुसार दर महिन्यास संबंधित योजना राबविणा-या उपसंचालक/कृषि संचालक (वि.व प्र.) व कृषि संचालक (नि. व गु.नि.) यांना नियमितपणे सादर करावा.

ब) पुरवठा संस्थांनी करावयाची कार्यवाही :

- १) कीटकनाशक अधिनियम, १९६८ व नियम, १९७१ च्या परिशिष्टात समाविष्ट असलेल्या व नोंदणीकृत झालेल्या जैविक कीटकनाशकांच्या पुरवठ्याबाबत संबंधीतांकडे सदर उत्पादनासाठी केंद्रीय कीटकनाशक मंडळ व नोंदणी समिती,

फरीदाबाद यांचे वैध नोंदणी प्रमाणपत्र व वैध उत्पादन परवाना असणे बंधनकारक आहे. तसेच बाहेरील राज्यातील उत्पादकांनी महाराष्ट्र राज्यात विक्रीकरीता वैध परवाना घेणे आवश्यक आहे.

- २) कीटकनाशक अधिनियमातील कायदेशीर तरतुदीनुसार उत्पादनस्थळी उत्पादनाबाबतचे सर्व अभिलेख अद्यावत ठेवणे बंधनकारक आहे. वैध उत्पादन परवानाधारकांना, उत्पादनस्थळी तेथे उत्पादीत करण्यात येणा-या सर्व उत्पादनांबाबत सुसज्य गुणवत्ता तपासणी प्रयोगशाळा असणे बंधनकारक आहे. उत्पादकाने उत्पादीत केलेल्या, कीटकनाशकांच्या प्रत्येक बॅचचा नमूना उत्पादनस्थळी तपासून त्याचे अभिलेख ठेवणे बंधनकारक आहे. तसेच प्रत्येक बॅचचे एक काउंटर सॅम्पल त्याच्या अंतीम मुदतीपर्यंत जतन करून ठेवणे व त्यांच्या ठरावीक कालांतराने गुणवत्तेबाबत चाचण्या घेऊन गुणवत्ता योग्य राहत असल्याची खात्री करणे व त्याचे अभिलेख ठेवणे बंधनकारक राहिल.
- ३) प्रत्येक उत्पादकाने त्यांचे उत्पादनांचे आवरणावर उत्पादनाचा बॅच क्रमांक, उत्पादन दिनांक व अंतीम (कालबाह्य) दिनांक तसेच कीटकनाशक अधिनियम, १९६८ मधील तरतुदीनुसार सर्व आवश्यक तपशील नमूद करणे बंधनकारक राहिल. नोंदणी प्रमाणपत्रातील अटीनुसार प्रत्येक उत्पादनासोबत उत्पादनाचे मराठी, हिंदी व इंग्रजी, माहितीपत्रक देणे बंधनकारक राहिल.
- ४) परोपजिवी व परभक्षी मित्रकिडी यांचे आयुष्यमान अत्यल्प असल्याने त्यांची वाहतूक व हाताळणी या अत्यंत नाजूक बाबी राहतात. त्यामुळे मागणीप्रमाणे पुरवठा करताना आवश्यक काळजी घ्यावी. ट्रायकोग्रामाचा व क्रायसोपेल्ताचा किमान इमर्जन्स ९० टक्के राहिल या दृष्टीने कार्यवाही करावी.
- ५) जैविक औषधांची वाहतूक व साठवणूक नियंत्रीत तापमानात व ठराविक कालावधीत करणे आवश्यक असल्याने याबाबत पुरवठा संस्थांनी योग्य ती दक्षता घ्यावी. वाहतूकीचे अंतर, वाहतूक व्यवस्था, साधन सुविधा, साठवणूक इत्यादी बाबी विचारात घेवूनच पुरवठा संस्थांनी पुरवठ्याबाबत नियोजन करावे. जैविक निविष्टाच्या मागणीचे आदेश देणा-या अधिका-यांनी त्याबाबत खात्री करावी.
- ६) पुरवठा संस्थांनी जैविक कीटकनाशकांच्या निविष्टांची बिले (देयके) कीटकनाशक अधिनियमांतर्गत विहित केलेल्या नमुन्यातच देणे बंधनकारक आहे. देयकांमध्ये उत्पादकाचे नाव, उत्पादन परवाना क्रमांक, उत्पादनाचा बॅच क्रमांक, उत्पादन तारीख, मुदतबाह्य तारीख, पुरवठा केलेली मात्रा व एकूण बिलाची रक्कम याचा तपशील द्यावा. पुरवठा करण्यात आलेली जैविक कीटकनाशके केंद्रीय कीटकनाशक मंडळाच्या नोंदणी प्रमाणपत्रातील गुणवत्तेबाबत असणा-या मापदंडानुसार असावीत. त्याचा तपशील दरपत्रकात नमूद केलेला आहे.
- ७) पुरवठा आदेश दिल्यापासून १५ दिवसात अगर आवश्यकतेनुसार त्यापेक्षा कमी वेळेत जैविक निविष्टांचा पुरवठा करणे पुरवठादारांना बंधनकारक राहिल.
- ८) पुरवठा संस्थांनी पुरवठ्याबाबतचा मासिक अहवाल **प्रपत्र -४ (ड)** नुसार दर महिन्यास कृषि आयुक्तालयास सादर करावा.
- क) **गुणवत्ता तपासणी :**
 - १) कीटकनाशक अधिनियम, १९६८ व नियम, १९७१ च्या परिशिष्टात समाविष्ट असलेल्या व नोंदणीकृत झालेल्या जैविक कीटकनाशकांबाबत नोंदणी प्रमाणपत्रानुसार (केंद्रीय कीटकनाशक मंडळाने/भारतीय मानक संस्थेने विहित केल्यानुसार), तसेच फेरोमोन ट्रॅप्स बाबत केंद्र शासनाने / केंद्रीय कीटकनाशक मंडळाने ठरवून दिलेले व इतर उत्पादनांबाबत कृषि विद्यापीठांचे मार्गदर्शनानुसार गुणवत्तेचे निकष पाळणे बंधनकारक आहे. ल्युअर्सची परिणामकारकता किमान चार आठवडे राहिल (आंबा फळमाशीसाठी २ महिने). फेरोमोन ट्रॅप्स व ल्युअर्सचे गुणवत्ता निकष तसेच जैविक औषधांचे गुणवत्ता निकष दर्शविणारा तपशील सोबत सहपत्रीत केला आहे (**प्रपत्र-२**)

२) जैविक कीटकनाशकांच्या **पुरवठापूर्व गुणवत्ता तपासणीसाठी** उत्पादनस्थळी उत्पादकाने प्रत्येक बॅचसाठी, बॅचनिहाय एकूण साठ्याची नोंद ठेवावी. पुरवठा संस्थेचे स्थानीक प्रतिनिधी व संबंधीत उपविभागीय कृषि अधिकारी/तालुका कृषि अधिकारी/जिल्हा गुणवत्ता नियंत्रण निरीक्षक/स्थानीक पंचायत समितीकडील गुणवत्ता नियंत्रण निरीक्षक (अर्धवेळ) यांचे संयुक्त उपस्थितीत प्रत्येक बॅचचे नमुने काढून ते संलग्न शासकीय / कृषि विद्यापीठांच्या प्रयोगशाळेत प्राधान्याने तपासून घ्यावेत. याबाबत समन्वयाची जबाबदारी पुरवठा संस्थेच्या स्थानीक प्रतिनिधीची राहिल. याकरिता जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी गुणवत्ता नियंत्रण निरीक्षकांची नेमणूक करावी व तसे पुरवठा संस्थेस कळवावे. **विश्लेषणात नमुना प्रमाणीत घोषित झाल्यास साठा पुरवठ्यासाठी मुक्त करावा व पुरवठा करताना त्याचे विश्लेषण अहवाल सोबत द्यावेत.** कोणत्याही परिस्थितीत पुरवठापूर्व गुणवत्ता तपासणी न करता किंवा पुरवठा पूर्व गुणवत्ता तपासणीत अप्रमाणित घोषित झालेल्या निविष्टांचा पुरवठा होणार नाही, याबाबत दक्षता घेण्याची जबाबदारी संपूर्णतः संबंधीत पुरवठा संस्थेची /उत्पादकाची राहिल. याबाबत लागणारा संभाव्य कालावधी विचारात घेता समन्वयाचा भाग अत्यंत महत्वाचा राहिल. राज्याबाहेरील उत्पादकांबाबत ही कार्यवाही साठवणूक स्थळी करणे बंधनकारक राहिल. त्यासाठी पुरवठा संस्थांनी राज्याबाहेरील उत्पादकांच्या साठवणूक स्थळाची माहिती संबंधीत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी व कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना द्यावी.

३) प्रत्यक्षात तालुकास्तरावर पुरवठा झाल्यानंतर प्राप्त झालेल्या निविष्टांच्या दर्जाबाबत खात्री करण्याचे दृष्टीने **पुरवठा पश्चात गुणवत्ता तपासणीसाठी** प्राप्त साठ्यातून बॅचनिहाय रॅन्डम पध्दतीने किमान एक तरी नमुना तालुका कृषि अधिकारी यांनी काढून संलग्न शासकीय / कृषि विद्यापीठांच्या प्रयोगशाळेत प्राधान्याने तपासून घ्यावा. जेथून रॅन्डम पध्दतीने नमुना काढला, तेथील नमुना काढलेल्या बॅचच्या साठ्याची नमुना घेताना पंचनामा करून नोंद करावी. या **नमुना स्लीपवर** व नमुन्याच्या कव्हरिंगवर **“मोहिमांतर्गत नमुना”** असे स्पष्टपणे नमुद करावे. पुरवठा झालेल्या निविष्टा गुणवत्तापूर्ण असल्याची खात्री करावी. या प्रकरणी जैविक कीटकनाशकांचे बाबत तपासणी फी प्रती नमुना रुपये ५००/- (अक्षरी रुपये पाचशे फक्त) व ऍंझॅडीरेक्ट्रीनबाबत प्रती नमुना रुपये १०००/- (अक्षरी रुपये एक हजार फक्त) पुरवठा संस्थेने सुरवातीस द्यावी व नंतर संबंधित उत्पादक/पुरवठादारांच्या देयकातून त्यांचेस्तरावर वसूल करावी.

४) कृषि विद्यापीठांनी विश्लेषण अहवालात निविष्टांचा प्रकार, नमुना पाठविलेल्या अधिका-याचे नाव, हुद्दा, उत्पादकाचे नाव /पत्ता, बॅच क्रमांक, त्याचा उत्पादन दिनांक, मुदतबाह्य (अंतीम) दिनांक इत्यादी तपशील देऊन गुणवत्तेबाबतच्या सर्व निकषांचा स्पष्ट उल्लेख करून प्रत्यक्षात तपासणीत आढळलेले प्रमाण व त्यानुसार प्रमाणीत / अप्रमाणीत याबाबत **स्पष्ट निष्कर्ष अहवालात नोंदवावेत**, मोघम अहवाल देऊ नयेत. शासकीय किटकनाशक चाचणी प्रयोगशाळा/कृषि विद्यापीठे यांनी विश्लेषण अहवालाच्या २ प्रती संबंधीत नमुना काढणा-या अधिका-यास द्याव्यात. संबंधीत अधिका-यांनी अहवालाची एक प्रत संबंधीत उत्पादकास द्यावी. अहवालाच्या सत्य प्रती जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी /कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद / विभागीय कृषि सहसंचालक / कृषि संचालक (नि.व गु.नि) व कृषि संचालक (वि.व प्र.) यांना तात्काळ पाठवाव्यात. शासकीय किटकनाशक चाचणी प्रयोगशाळा/कृषि विद्यापीठे यांनी विश्लेषण अहवालाचा मासिक तपशील सोबतच्या प्रपत्र -४ (क) नुसार दर महिन्यास कृषि आयुक्तालयास सादर करावा.

ड) **अप्रमाणित नमूने प्रकरणी करावयाची कार्यवाही :**

१) पुरवठापूर्व गुणवत्ता तपासणीत अप्रमाणित घोषित झालेल्या निविष्टांचा पुरवठा न करण्याबाबत दक्षता घेण्याची जबाबदारी संपूर्णतः संबंधीत पुरवठा संस्थेची/उत्पादकाची राहिल.

२) पुरवठा पश्चात प्रत्यक्षात क्षेत्रीयस्तरावर पुरवठा झाल्यानंतर प्राप्त साठ्यातून बॅचनिहाय रॅन्डम पध्दतीने काढलेल्या नमूनांचे विश्लेषणात नमुना अप्रमाणीत घोषित झाल्यास अहवाल प्राप्त होताच संबंधीत बॅचचे वितरण तात्काळ थांबवावे, त्याबाबत पुरवठा संस्थांचे जिल्हा/विभागीय कार्यालय, कृषि आयुक्तालयातील ज्या योजनेतील खरेदी आहे त्या योजनेशी संबंधीत कृषि उपसंचालक, कृषि संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण) कृषि संचालक (फलोत्पादन) व कृषि संचालक (निविष्टा व गुणवत्ता नियंत्रण) यांना त्याच दिवशी कळवावे.

ई) अभिलेखांची नोंद ठेवणे :

जिल्हा/तालुकास्तरावर नोंदविलेली मागणी, प्रत्यक्षात प्राप्त झालेल्या निविष्टांचा प्रकारनिहाय बॅचनिहाय प्राप्त साठा, डिलीव्हरी चलन क्रमांक, दिनांक, उत्पादकाचे नाव/पत्ता, बॅच क्रमांक, त्याचा उत्पादन दिनांक, मुदतबाह्य (अंतीम) दिनांक, पुरवठापूर्व विश्लेषण अहवालाचा तपशील, बॅचनिहाय रॅन्डम पध्दतीने काढलेल्या नमून्यांचे विश्लेषण अहवालाचा तपशील, देयक क्रमांक, दिनांक, वाटपाचा सविस्तर तपशील इत्यादी अभिलेखांची नोंद ठेवणे बंधनकारक आहे.

फ) देयकांची अदायगी :

- १) उत्पादनस्थळी प्रत्येक बॅचचे नमूने काढून व तपासून प्रमाणीत आढळल्यासच पुरवठ्यासाठी साठा खुला करावा. क्षेत्रीयस्तरावर रॅन्डम पध्दतीने काढलेले नमूने प्रमाणीत आढळल्यास त्या बॅचची देयके अदा करावीत.
- २) क्षेत्रीयस्तरावर रॅन्डम पध्दतीने काढलेले जे नमूने अप्रमाणीत आढळतील, त्या प्रकरणी संपूर्ण बॅचच्या साठ्याची देयके अदा करू नयेत.
- ३) पुरवठा करण्यात आलेल्या जैविक कीटकनाशकांच्या गुणवत्तेची खात्री करूनच देयकांची अदायगी संबंधीत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी / कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी संबंधीत पुरवठा संस्थेस करावी.
- ४) अप्रमाणित आढळलेल्या संपूर्ण बॅचच्या साठ्याची देयके अदा न करणे, आवश्यकतेनुसार रक्कम वसुलीची कार्यवाही करणे इत्यादी बाबत तात्काळ कार्यवाही करणे ही जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी / कृषि विकास अधिकारी, जिल्हा परिषद, संबंधित उपविभागीय कृषि अधिकारी व संबंधित तालुका कृषि अधिकारी या सर्वांचीच जबाबदारी राहिल. सदर परिपत्रकाची प्रत आपल्या जिल्ह्यातील सर्व तालुका कृषि अधिकारी, उपविभागीय कृषि अधिकारी यांना पाठविण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांची राहिल, याची कृपया नोंद घ्यावी. विविध योजनांतर्गत मार्गदर्शक सूचनांबाबत काही अडचणी असल्यास त्यासाठी योजनेच्या मार्गदर्शक सुचना निर्गमित करणा-या संबंधित कार्यासनांशी संपर्क साधावा. जैविक कीटकनाशकांचे पुरवठ्याबाबत अडचणी असल्यास कृषि संचालक (नि. व गु.नि.) यांचेशी संपर्क साधावा.

सोबत : प्रपत्रे १ ते ४

स्वाक्षरीत /-

कृषि संचालक (नि. व गु. नि.)

कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे -१

प्रत :- १. मा. अप्पर मुख्य सचिव, कृषि व पणन विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांना

माहितीस्तव सविनय सादर.

२. मा. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ, मुंबई, यांना माहितीस्तव व कार्यवाहीस्तव सविनय सादर.

३. मा. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी पणन महासंघ, मुंबई, यांना माहितीस्तव व कार्यवाहीस्तव सविनय सादर.

४. मा. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, अकोला यांना माहितीस्तव व कार्यवाहीस्तव सविनय सादर.

५. मा. व्यवस्थापकीय संचालक, राष्ट्रीय फलोत्पादन अभियान, महाराष्ट्र राज्य फलोत्पादन आणि औषधी वनस्पती मंडळ, साखर संकुल, शिवाजीनगर, पुणे-५ यांना माहितीस्तव सविनय सादर.

६. कृषि संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण)/कृषि संचालक (फलोत्पादन) यांना माहितीस्तव व आवश्यक कार्यवाहीस्तव समादराने.

७. मा. सशोधन संचालक / विभाग प्रमुख, कृषि किटकशास्त्र विभाग / वनस्पती विकृतीशास्त्र विभाग, यांना माहितीस्तव व आवश्यक कार्यवाहीस्तव.

- १) महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहूरी, जि. अहमदनगर.
 - २) मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी.
 - ३) डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला.
 - ४) डॉ. बाळासाहेब सांवत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली, जि. रत्नागिरी
८. कृषि सहसंचालक (नियोजन व अंदाजपत्रक), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे -५ यांना माहितीस्तव.
९. मुख्य गुणवत्ता नियंत्रण अधिकारी, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र पुणे-१ यांना माहिती व कार्यवाहीसाठी.
१०. कृषि उपसंचालक (प्रयोगशाळा) यांना माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी रवाना. त्यांना सूचित करण्यात येते की, नमुन्यांचे विश्लेषण प्राधान्याने तात्काळ करुन देण्याबाबत आपल्यास्तरावरुन सर्व संबंधितांना सूचना निर्गमित कराव्यात. तसेच शासकीय जैविक किडनियंत्रण प्रयोगशाळांकडून होणा-या पुरवठ्याबाबत आपण संनियंत्रण करावे.
११. कृषि उपसंचालक (पीक संरक्षण/गळीतधान्य/कडधान्य/तृणधान्य/नगदी पीके/राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान/ फलोत्पादन) यांना माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी रवाना.
१२. तंत्र अधिकारी, शासकीय जैविक किडनियंत्रण प्रयोगशाळा, अहमदनगर/जळगाव /धुळे/औरंगाबाद/परभणी /नांदेड/यवतमाळ/बुलढाणा/अमरावती/वर्धा यांना माहिती व कार्यवाहीसाठी रवाना.
१३. तंत्र अधिकारी (वि.प्र. १/३/४/७/१२ व गुनि-७/८, फलोत्पादन) यांना माहितीस्तव रवाना. त्यांना सूचित करण्यात येते की, त्यांचेमार्फत राबविण्यात येत असलेल्या योजनांखालील मार्गदर्शक सूचनांमध्ये याबाबत योग्य तो अंतर्भाव करुन संबंधितांना त्वरीत कळवावे.

स्वाक्षरीत /-

कृषि संचालक (नि. व गु. नि.)
कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे -१

प्रपत्र-१

सन २०१३-१४ साठी जैविक कीटकनाशके, फेरोमोन ट्रॅप्स व ल्युअर्सचे निश्चित केलेले दर दर्शविणारा तक्ता					
अ. क्र.	जैविक कीटकनाशकाचे नाव	त्यांचे बायोलॉजिकल काउंट	पॅकिंग साईज	किमान शोल्फ लाइफ / परिणामकारकता	सन २०१३-१४ साठी निर्धारित केलेले दर (रु.)
१	२	३	४	५	६
१	ट्रायकोडर्मा क्विरीडी १ टक्का डब्ल्युपी	सीएफयू २ x १०६ प्रती ग्रॅम किमान	१०० ग्रॅम	४ महिने	१२.५०
			२५० ग्रॅम	४ महिने	२३.००
			५०० ग्रॅम	४ महिने	३७.००
			१ किलो	४ महिने	६९.००
१(अ)	ट्रायकोडर्मा हर्जानियम	सीएफयू २ x १०६	२५० ग्रॅम	४ महिने	२३.००

	१ टक्का डब्ल्युपी	प्रती ग्रॅम किमान	५०० ग्रॅम	४ महिने	३७.००
			१ किलो	४ महिने	६९.००
२	स्युडोमोनास फ्ल्युरोसेन्स ०.५ टक्के डब्ल्युपी	सीएफयू २ x १०८ प्रती ग्रॅम किमान	२५० ग्रॅम	४ महिने	२५.००
			५०० ग्रॅम	४ महिने	४२.००
			१ किलो	४ महिने	७९.००
३	बिक्टेरिया बॅसियाना १.१५ टक्के डब्ल्युपी	सीएफयू १ x १०८ प्रती ग्रॅम किमान	२५० ग्रॅम	४ महिने	२७.००
			५०० ग्रॅम	४ महिने	५०.००
			१ किलो	४ महिने	९३.००
३(अ)	बिक्टेरिया बॅसियाना (लिव्कीड) १० टक्के एस.सी.	स्योअर्स १ x १०८ प्रती मिली किमान	५०० मिली	४ महिने	१९०.००
			१ लिटर	४ महिने	३३५.००
४	मॅटेरायझियम ऍनिसोप्ली १.१५ टक्के डब्ल्युपी	सीएफयू १ x १०८ प्रती ग्रॅम किमान	२५० ग्रॅम	४ महिने	२७.००
			५०० ग्रॅम	४ महिने	५२.००
			१ किलो	४ महिने	१०१.००
४(अ)	मॅटेरायझियम ऍनिसोप्ली १० टक्के जी. आर.	सीएफयू १ x १०८ प्रती ग्रॅम किमान	१ किलो	४ महिने	१५०.००
			५ किलो	४ महिने	६७५.००
५	व्हर्टीसिलीयम लेकॅनी १.१५ टक्के डब्ल्युपी	सीएफयू १ x १०८ प्रती ग्रॅम किमान	२५० ग्रॅम	४ महिने	३८.००
			५०० ग्रॅम	४ महिने	७२.००
			१ किलो	४ महिने	१३८.००
६	पॅसीलोमायसीस लिलॉसिनस १ टक्के डब्ल्युपी	सीएफयू १ x १०८ प्रती ग्रॅम किमान	२५० ग्रॅम	४ महिने	३०.००
			५०० ग्रॅम	४ महिने	५०.००
			१ किलो	४ महिने	९१.००

अ. क्र.	जैविक कीटकनाशकाचे नाव	त्यांचे बायोलॉजिकल काउंट	पॅकिंग साईज	किमान शेल्व लाइफ / परिणामकारकता	सन २०१३-१४ साठी निर्धारित केलेले दर (रु.)
१	२	३	४	५	६
७	एन.पी.व्ही. (हेलीकोव्हरपा अर्मिजेरा) ०.५ टक्के एएस	पीओबी १ x १०९ प्रती मिली किमान	१०० मिली	४ महिने	१४५.००
			२५० मिली	४ महिने	२९२.००
			५०० मिली	४ महिने	५७२.००
			१ लीटर	४ महिने	११००.००
८	एन.पी.व्ही. (स्पोडोप्टेरा लिट्युरा) ०.५ टक्के एएस	पीओबी १ x १०९ प्रती मिली किमान	२५० मिली	४ महिने	३३३.००
			१ लिटर	४ महिने	११००.००
९	बॅसिलस थुरिंजीनसीस	सीआयबी प्रमाणे	१०० ग्रॅम	१ वर्ष	९०.००
			२५० ग्रॅम	१ वर्ष	२०९.००
			५०० ग्रॅम	१ वर्ष	४०४.००
			१ किलो	१ वर्ष	७७०.००
१०	ट्रायकोग्रामा कार्ड (२०००० अंडी)	इमर्जन्स ८० ते ९० टक्के किमान	प्रती कार्ड	--	४०.००
११	क्रायसोपर्ला (१००० अंडी / अळ्या)	इमर्जन्स ६० ते ७० टक्के किमान	प्रती पॅक	--	९१.००
१२	क्रिप्टोलिमस बीटल	--	प्रती बीटल	--	२.२५
१३	क्रिप्टोलिमस ग्रब	--	प्रती ग्रब	--	१.१०
१४	अझॅडीरॅक्टीन १५०० पीपीएम	--	२५० मिली	१ वर्ष	४९.००
			५०० मिली	१ वर्ष	९६.००
			१ लीटर	१ वर्ष	१८५.००
१५	अझॅडीरॅक्टीन ३००० पीपीएम	--	२५० मिली	१ वर्ष	७४.००
			५०० मिली	१ वर्ष	१४६.००
			१ लीटर	१ वर्ष	२८५.००
१६	अझॅडीरॅक्टीन १०००० पीपीएम	--	२५० मिली	१ वर्ष	१५८.००
			५०० मिली	१ वर्ष	३१०.००
			प्रती लीटर	१ वर्ष	५९७.००
१७	अझॅडीरॅक्टीन ५०००० पीपीएम	--	२५० मिली	१ वर्ष	७१६.००
			५०० मिली	१ वर्ष	१३८६.००
			प्रती लीटर	१ वर्ष	२७५०.००
१८	फनेल टाईप ट्रॅप	--	प्रती ट्रॅप	--	१६.००

अ. क्र.	जैविक कीटकनाशकाचे नाव	त्यांचे बायोलॉजिकल काउंट	पॅकिंग साईज	किमान शेल्व लाइफ / परिणामकारकता	सन २०१३-१४ साठी निर्धारित केलेले दर (रु.)
१	२	३	४	५	६
१९	स्टीकी ट्रॅप	--	प्रती ट्रॅप	--	२२.००
२०	आंबा फळमाशी ट्रॅप	कोकण कृषि विद्यापीठ मॉडेल	प्रती ट्रॅप	--	११५.००
२१	हेलिऑथिस ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	८.००
			प्रती ल्युअर	६ आठवडे	१०.००
२२	स्पोडोप्टेरा ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	८.००
			प्रती ल्युअर	६ आठवडे	१०.००
२३	पेक्टिनोफोरा ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	८.००
			प्रती ल्युअर	६ आठवडे	१०.००
२४	सरकोफॅगा ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	८.००
२५	फ्ल्युटेला ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	८.००
२६	वांग्यावरील फळ/शुट बोरर ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	१२.५०
२७	आंबा फळमाशी ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	१२ आठवडे	२९.००
२८	इरियास व्हिटेला ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	२४.००
२९	इरियास इन्स्युलॅना ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	२४.००
			प्रती ल्युअर	६ आठवडे	४६.५०
३०	ल्युसीनोडस ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	१३.००
३१	क्यू ल्युअर (काकडी वर्गीय फळभाज्यांसाठी)	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	४२.००
३२	रेड पाम व्हीव्हील ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	६४.००
३३	शुगरकेन बोरर ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	४ आठवडे	१५.५०
३४	-हीनोसेरस बीटल ल्युअर	--	प्रती ल्युअर	८ आठवडे	२०५.००

स्वाक्षरीत /-

कृषि संचालक (नि. व गु.नि.)
कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्रराज्य, पुणे-१

Standards of formulations of Bio-Pesticides

(As per GoI Resolution No. १४७, dated २६/३/१९९९)

- 1) Antagonistic Fungi / bacteria- CFU on selective medium minimum 2×10^5 per ml or gm for Trichoderma, Gliocladium spp.
- 2) Entomogenous fungi - CFU count should be minimum 1×10^6 per ml or gm for Beauveria, Metarhizium and Verticillium.
- 3) Pathogenic contaminants such as *Salmonella*, *Shigella* or *Vibrio* should not be present. Other microbial contaminants not exceed 1×10^4 count / ml or gm.
- 4) Maximum moisture content should not be more than ८% for dry formulation.
- 5) Stability of FU/bacterial counts at ३०°C and ६५% RH.
- 6) NPV: (Viral Unit) count should be minimum 1×10^5 POB/ml minimum. Contaminants: Pathogenic contaminants such as Salmonella, Shingella or Vibrio should not be present. Other microbial contaminants not to be exceed 1×10^4 count / ml or gm.

Specification of Pheromone Trap and Lures

A) Funnel Trap :- This trap is generally used for trapping the moths of *Helicoverpa armigera*, *Spodoptera litura*, *Earias* spp. etc.

Material to be used:- Plastic, metal or any other material that should be able to withstand sunlight, rain water at least for ६ months.

Colour:- Any colour other than black.

Structure :- The funnel trap may have three parts १) Canopy २) funnel shaped "Trap base" and ३) a collection device

१) Canopy :- Dia - १२०-१६० mm

Thickness - २.० mm

(There should be provision for fixing the canopy to the "trap base and also the Pheromone lure)

२) Trap base:-

Dia. of the mouth ७५-१२० mm

Height of funnel ४५-९० mm

Dia. of the bottom hole २०-३० mm

(Should possess a "L" or "T" shaped handle or any other device by which the "trap" may be fixed to the support)

Trap base may be provided with २ to ४ stalks for fixing the canopy to the trap base. The canopy should firmly rest on the stalks so that the canopy is not dislodged due to wind.

3) Collection Device:- It should be made of polythene or any other material. It should withstand wind, temperature and rain water.

Should be fixed to the trap base in such a way that the device remains attached to the trap under field conditions.

B) Sticky Trap (for pink bollworm etc)

- Corrugated PVC, Plastic laminated card board, tin or any other suitable material that should be water-proof.
- The sticky glue should be non-drying.
- The outer surface of trap should be water proof.
- The colour may be any except black.
- There should be provision for fixing the trap for support.

C) Fly trap (For fruit / vegetable flies)

- Material of construction as described in sticky / funnel trap.
- Colour any except black.
- Should withstand rainfall, heat / temperature and wind.
- Should be structured in such a way that the trap is escape proof.

Specification of Lures :

- 1) Lure made of sulphur free Rubber/polypropylene/PVC, Lure coated with Specific pheromone blends.
- 2) field efficacy should be minimum for 4 to 6 weeks after application
- 3) Impregnated lures should be packed singly in individual trilaminated pouches with Aluminum foil
- 4) Shelf-life of lure in original pack should be minimum 6 months at room temperature
- 5) Lures should attract target insect species only, with 100% insect attractancy by pheromone/lure/dispenser by using wind tunnel method.

प्रपत्र — ३ : जैविक कीटकनाशकांच्या केंद्रीय कीटकनाशक मंडळाचे नोंदणी प्रमाणपत्रानुसार लेबल/लिफलेट मध्ये मंजूर केलेल्या पीकनिहाय व कीडनिहाय शिफारशी दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	जैविक कीटकनाशकाचे नाव	पीक	कीड / रोग	फवारणीसाठी / बीजप्रक्रीयेसाठी	शिफारस केलेली मात्रा प्रती हेक्टर	पाणी लिटर प्रती हेक्टर		
१	ट्रायकोडर्मा व्हीरीडी	मूग, उडीद, चवळी	मूळकुजव्या	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
		मिरची रोपे	डॅम्पिंग ऑफ	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
		चवळी	मर	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
				जमीन प्रक्रिया	२.५ किलो + १०० किलो शेणखतात मिसळून	-		
		तीळ	मूळकुजव्या	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
		तूर	मूळकुजव्या	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
२	स्युडोमोनस फ्ल्युरोसन्स	भात	जिवाणू करपा	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
				जमीन प्रक्रिया	१ कि. प्रती हे. जमिनीवर पसरवून	-		
		मिरची रोपे	डॅम्पिंग ऑफ	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
		केळी	पनामा मर	जमीन प्रक्रिया	२.५ कि. / हे. जमिनीवर पसरवून	-		
		टोमॅटो/हरभरा	मर	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम / किलो बियाणे	-		
				जमीन प्रक्रिया	२.५ कि. / हे. जमिनीवर पसरवून	-		
				उडीद	रोप कुजव्या	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम / किलो बियाणे	-
						जमीन प्रक्रिया	२.५ कि. / हे. जमिनीवर पसरवून	-
		ड्रायराॅट	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम / किलो बियाणे	-			
				जमीन प्रक्रिया	२.५ कि. / हे. जमिनीवर पसरवून	-		
		तीळ	मूळकुजव्या	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
				जमीन प्रक्रिया	२.५ कि. / हे. जमिनीवर पसरवून	-		
		भुईमूग	पानावरील ठिपके/ तांबेरा	जमीन प्रक्रिया	१ कि / हे. जमिनीवर पसरवून	-		
		ऊस	रेड राॅट/डॅम्पिंग ऑफ	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम/किलो बियाणे	-		
अ. क्र.	जैविक कीटकनाशकाचे नाव	पीक	कीड / रोग	फवारणीसाठी / बीजप्रक्रीयेसाठी	शिफारस केलेली मात्रा प्रती हेक्टर	पाणी लिटर प्रती हेक्टर		
३	बिक्हेरिया बॅसियाना	हरभरा	घाटेअळी	फवारणी	२.५ किलो / हेक्टर	५०० लिटर पाणी		

		भात	खोडकिडा	फवारणी	२.५ किलो / हेक्टर	५०० लिटर पाणी
४	मेटॅरॉयझियम ऍनिसोप्ली	हरभरा	घाटेअळी	फवारणी	२.५ किलो / हेक्टर	५०० लिटर पाणी
		भात	खोडकिडा	फवारणी	२.५ किलो / हेक्टर	५०० लिटर पाणी
५	व्हर्टीसिलीयम लेकॅनी	हरभरा	घाटेअळी	फवारणी	२ किलो / हेक्टर	५०० लिटर पाणी
		भात	खोडकिडा	फवारणी	२ किलो / हेक्टर	५०० लिटर पाणी
६	एनपीव्ही - हेलीकोवर्पो	हरभरा	घाटेअळी	फवारणी	२.५ लीटर/हेक्टर	५०० लिटर पाणी
७	एनपीव्ही - स्पॉडोप्टेरा	तंबाखू	पाने खाणारी अळी	फवारणी	१.५ लीटर/हेक्टर	४००-६०० लिटर पाणी
८	बी.टी. पावडर	एरंडी	फळ पोखरणारी अळी	फवारणी	०.२५० ते ०.३७५ किलो/हेक्टर	२५०-३०० लिटर पाणी
		हरभरा	घाटेअळी	फवारणी	०.५ किलो/हेक्टर	५०० लिटर पाणी
९	अझॅडोरॅक्टीन ३०० पीपीएम	कापूस	मावा	फवारणी	२.५ लीटर/हेक्टर	५०० लिटर पाणी
			बोंडअळी	फवारणी	२.५ लीटर/हेक्टर	५०० लिटर पाणी
		भात	पाने गुंडाळमारी अळी	फवारणी	२ लीटर/हेक्टर	१००० लिटर पाणी
			खोडकिडा	फवारणी	३ लीटर/हेक्टर	१००० लिटर पाणी
			तपकिरी तुडतुडे	फवारणी	४ लीटर/हेक्टर	१००० लिटर पाणी
१०	अझॅडोरॅक्टीन १५०० पीपीएम	कापूस	बोंडअळी	फवारणी	२.५ ते ५ लीटर/हेक्टर	५०० ते १००० लि. पाणी
			पांढरी माशी	फवारणी	२.५ ते ५ लीटर/हेक्टर	५०० ते १००० लि. पाणी
		भात	पाने गुंडाळणारी अळी	फवारणी	१.५ ते २.५ लीटर/हेक्टर	५०० लिटर पाणी
			खोडकिडा	फवारणी	१.५ ते २.५ लीटर/हेक्टर	५०१ लिटर पाणी
			तपकिरी तुडतुडे	फवारणी	१.५ ते २.५ लीटर/हेक्टर	५०२ लिटर पाणी
			तुडतुडे	फवारणी	१.५ ते २.५ लीटर/हेक्टर	५०३ लिटर पाणी
अ. क्र.	जैविक किटकनाशकाचे नाव	पीक	कीड / रोग	फवारणीसाठी / बीजप्रक्रीयेसाठी	शिफारस केलेली मात्रा प्रती हेक्टर	पाणी लिटर प्रती हेक्टर
११	अझॅडोरॅक्टीन ३००० पीपीएम	कापूस	बोंडअळी	फवारणी	४ लीटर/हेक्टर	१००० लिटर पाणी

१२	अझॅडीरॅक्टीन १०००० पीपीएम	टोमॅटो	फळ पोखरणारी अळी	फवारणी	१ ते १.५ लीटर/हेक्टर	५०० लिटर पाणी
		वांगी	फळ / खोड पोखरणारी अळी	फवारणी	१ ते १.५ लीटर/हेक्टर	५०० लिटर पाणी
१३	अझॅडीरॅक्टीन ५०००० पीपीएम	भात	पाने गुंडाळणारी अळी	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			खोडकिडा	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			तपकिरी तुडतुडे	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
		कापूस	बोंडअळी	फवारणी	३७५ मिलीलीटर/हेक्टर	७५० लिटर पाणी
			पांढरी माशी	फवारणी	३७५ मिलीलीटर/हेक्टर	७५० लिटर पाणी
			तुडतुडे	फवारणी	३७५ मिलीलीटर/हेक्टर	७५० लिटर पाणी
			मावा	फवारणी	३७५ मिलीलीटर/हेक्टर	७५० लिटर पाणी
		प्लॉवर	चौकोनी टिपक्याचा पतंग	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			उंटअळी	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			मावा	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
		भेंडी	पांढरी माशी	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			तुडतुडे	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			मावा	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			फळ पोखरणारी अळी	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
		टोमॅटो	पांढरी माशी	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			मावा	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी
			फळ पोखरणारी अळी	फवारणी	२०० मिली लीटर/हेक्टर	४०० लिटर पाणी

प्रपत्र - ३ : जैविक कीटकनाशकांच्या कृषि खात्याच्या पीक संरक्षण शिफारस पुस्तीकेत मंजूर केलेल्या पीकनिहाय व कीडनिहाय शिफारशी दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	जैविक कीटकनाशकाचे नाव	पीक	कीड / रोग	फवारणीसाठी / बीजप्रक्रीयेसाठी	शिफारस केलेली मात्रा प्रती हेक्टर	पाणी लिटर प्रती हेक्टर
१	ट्रायकोडर्मा व्हीरीडी	भुईमुग	स्क्लेरोशियम मर	बीज प्रक्रिया	५ ग्रॅम/किलो बियाणे	--
		करडई	फ्युजॅरियम मर	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	--
		सोयाबीन	बियाणापासून उदभवणारे रोग	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	--
		तूर/ मुग/उडीद	फ्युजॅरियम मर	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	--
		हरभरा	फ्युजॅरियम मर	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	--
		कापूस	बियाणापासून उदभवणारे रोग	बीज प्रक्रिया	४ ग्रॅम/किलो बियाणे	--
२	एनपीव्ही - हेलीकोवर्पो	सूर्यफुल	केसाळ अळी	फवारणी	२५० एल.इ. / हे	५०० लिटर पाणी
		तूर	घाटे अळी	फवारणी	२५० एल.इ. / हे	५०० लिटर पाणी
		हरभरा	घाटे अळी	फवारणी	२५० एल.इ. / हे	५०० लिटर पाणी
		कापूस	बोंड अळी	फवारणी	२५० एल.इ. / हे	५०० लिटर पाणी
३	एनपीव्ही - स्पिलोझोमा	सूर्यफुल	केसाळ अळी	फवारणी	५०० एल.इ. / हे	५०० लिटर पाणी
४	ट्रायकोग्रामा जॅपोनिकम	भात	खोडकिडा	--	५०,००० अंडी / हे, ३-४ वेळा सोडणे	--
			पाने गुंडाळणारी अळी	--	५०,००० अंडी / हे, ३-४ वेळा सोडणे	--
		कापूस	बोंड अळी	--	१ ते १.५० लाख अंडी / हे, ३-६ वेळा सोडणे	--
५	ट्रायकोग्रामा चिलोनिस	मका	खोडकिडा	--	१,५०,००० मित्र किडी / हे, ३-४ वेळा सोडणे	--
		कापूस	पांढरा माशी, पिठ्या किस	--	१,५०,००० मित्र किडी / हे	--
६	ट्रायकोग्रामा टायडीया	उस	खोडकिडा	--	५०,००० किडी / हे, ४-६ वेळा सोडणे	--
			पांढरा लोकरी मावा	--	२,५०० अंडी / आळ्या / हे	--
७	स्युडोमोनस फ्ल्युरोसन्स	कापूस	अणुजीव करपा	बीज प्रक्रिया	१० ग्रॅम/किलो बियाणे	--

अ) जैविक कीटकनाशकांची मागणी प्रपत्र नमूना - विभाग ----- जिल्हा -----

अ.क्र.	योजनेचे नाव	पीक	योजनांतर्गत मंजूर			जैविक कीटकनाशकाचे / फेरोमोन ट्रॅप्स / ल्युअरचे नाव	शिफारस केलेली मात्रा	संरक्षित करावयाचे क्षेत्र	त्यानुसार जैविक कीटकनाशकाची नोंदविलेली मागणी
			बाब	भौतिक लक्षांक	आर्थिक लक्षांक				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०

ब) जैविक कीटकनाशकांच्या पुरवठ्याबाबत मासीक अहवाल -विभाग ----- जिल्हा ----- अहवाल कालावधी ---- ते----

अ.क्र.	योजनेचे नाव	जैविक कीटकनाशकाचे / फेरोमोन ट्रॅप्स / ल्युअरचे नाव	नोंदविलेली एकूण मागणी	झालेला पुरवठा	काढलेले नमुने		अप्रमाणीत आढळलेले नमुने				
					उत्पादन स्थळी	क्षेत्रीय स्तरावर	बॅच क्रमांक	अप्रमाणीत साठा	रोखलेली रक्कम (रुपये)	वसूल केलेली रक्कम (रुपये)	उत्पादकाचे नाव
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२

क) जैविक कीटकनाशकांच्या तपासणीबाबत प्रयोगशाळांनी पाठवायचा मासीक अहवाल - किटकनाशक चाचणी प्रयोगशाळा/कृषि विद्यापीठ ----- अहवाल कालावधी --- ते-----

अ.क्र.	निरिक्षकाचे नाव	पदनाम	तालुका	जिल्हा	प्राप्त नमुन्याचा तपशील			विश्लेषण अहवालाचा तपशील					
					जैविक कीटकनाशकाचे नाव	सॅम्पल कोड क्र.	बॅच क्र.	तपासणी दिनांक	अहवाल क्र. व दिनांक	प्रमाणीत / अप्रमाणीत	सीएफयु काउंट	पीएच	मॉइश्चर टक्के (एँझडीरॅक्टीन बाबत पीपीएम)
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४

ड) जैविक कीटकनाशकांच्या पुरवठ्याबाबत पुरवठा संस्थांनी पाठवायचा मासीक अहवाल - पुरवठा संस्था ----- अहवाल कालावधी --- ते -----

अ.क्र.	जिल्हा	योजनेचे नाव	जैविक कीटकनाशकाचे / फेरोमोन ट्रॅप्स / ल्युअरचे नाव	नोंदविलेली मागणी	दिनांक	झालेला पुरवठा			प्रलंबीत पुरवठा	त्याची कारणे
						उत्पादकाचे नाव	बॅच क्र.	दिनांक		
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११